

*SIWAN A CHERDDI
ERAILL
GAN SAUNDERS
LEWIS*

Dr Hannah Sams
Adran y Gymraeg, Prifysgol
Abertawe
h.l.sams@abertawe.ac.uk

TRAFOD:
BETH YW'R
HERIAU I CHI
WRTH
ASTUDIO'R
DDRAMA?

YR HERIAU

Iaith y ddrama:

1. Yr areithiau
2. Arddull farddonol y ddrama
3. Cyd-destun hanesyddol y ddrama

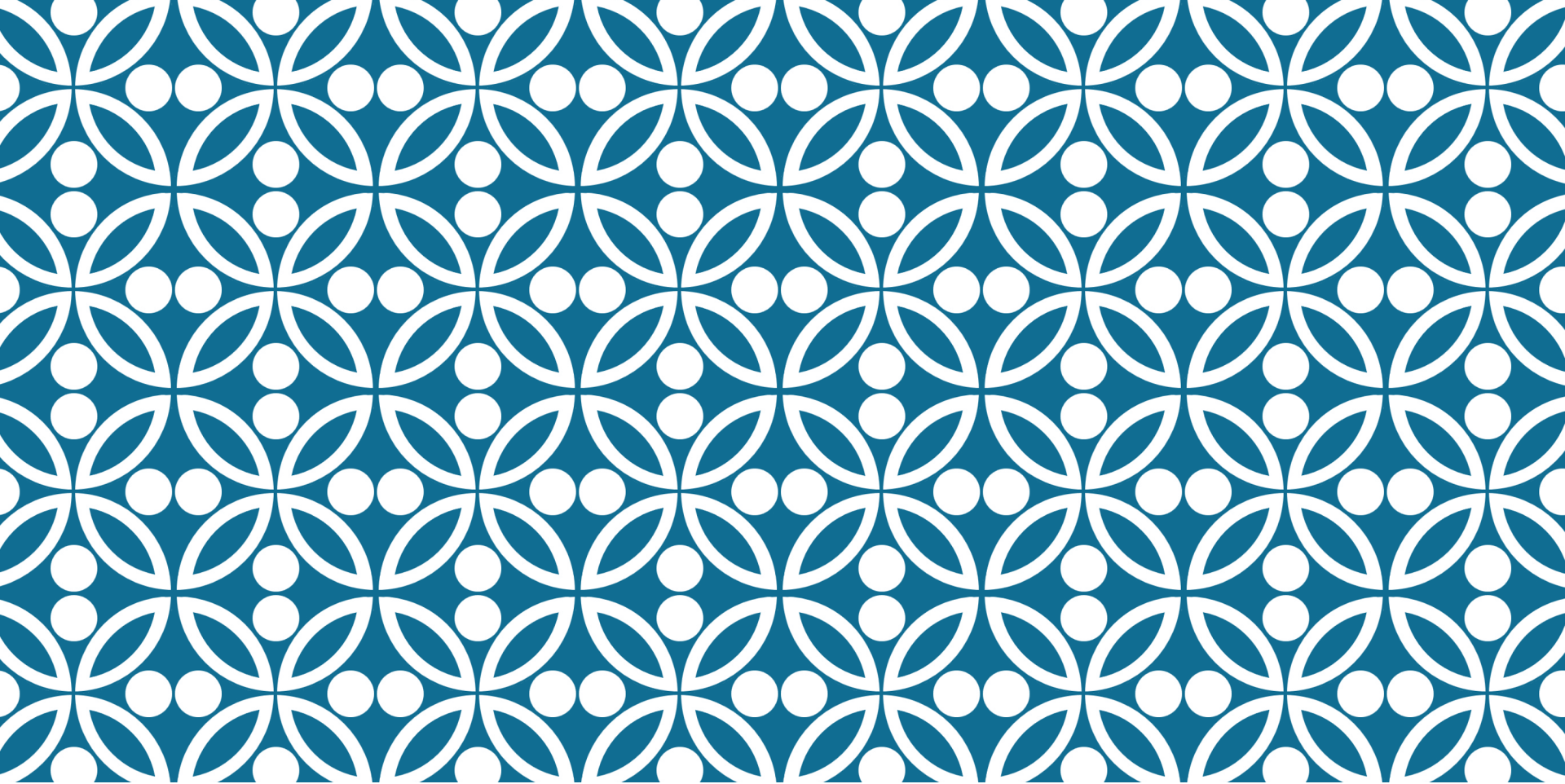
NOD Y SESIWN

Craffu'n fanwl ar ddwy arraith bwysig yn y ddrama sef:

- Araith Siwan
- Araith Llywelyn

Ond cyn hynny:

- Pam ysgrifennu'r ddrama?
- Beth sy'n anodd am iaith y ddrama?
- A yw'r iaith farddonol yn ormod o rwystr?

PAM YSGRIFENNU'R DDRAMMA?

1947

Mewn erthygl yn *Y Faner* adeg priodas y frenhines Elisabeth (Tachwedd 1947) ysgrifennodd Saunders Lewis erthygl bwysig mewn ymateb i'r briodas gan dynnu sylw at dywysogesau a phriodasau'r gorffennol.

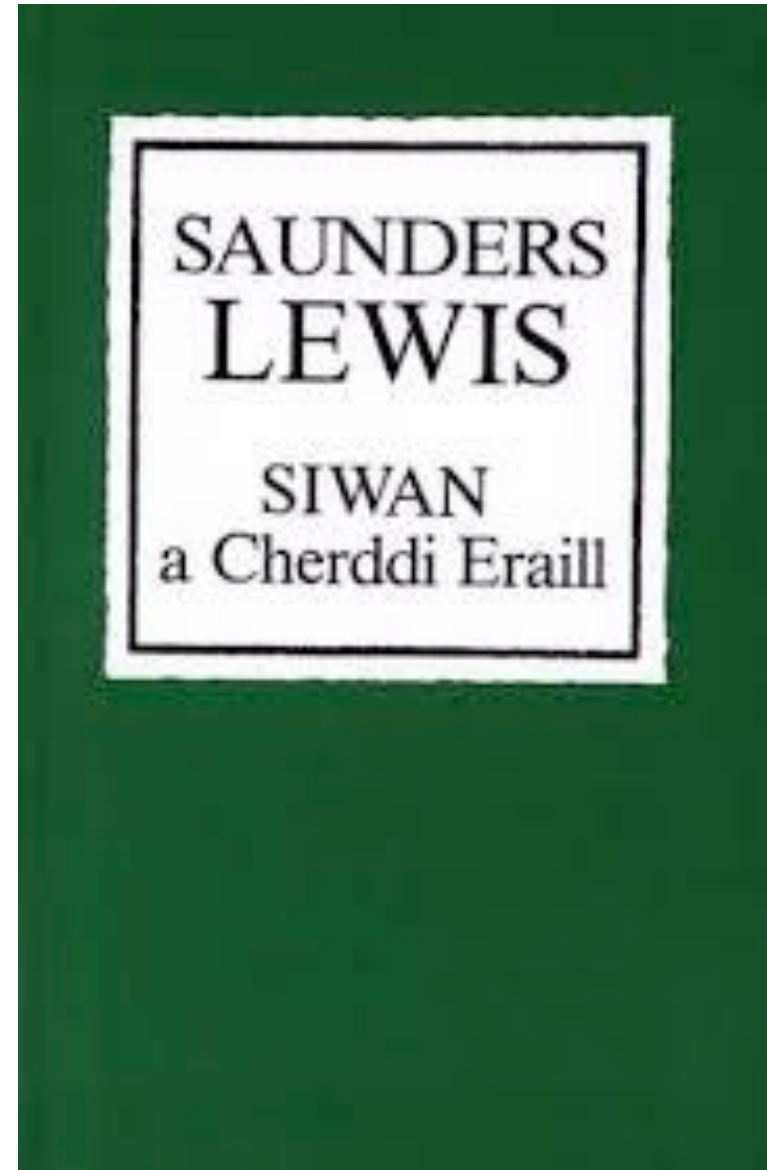
Defnyddiodd Saunders Lewis y briodas frenhinol fel esgus i droi'r sylw yn ôl at hanes Crymu.

Ceisiodd S.L atgoffa'r Cymry am hanes disglair priodasau brenhinol eu gwlad hefyd gan ofyn cwestiwn mawr:

'Ah, dywysogesau a breninesau Crymu, pwy o'ch gwlad chwi sy'n cofio amdanoch....? Yn iach i chwi, anwyliaid ein brenhinoedd, a boed i chwi oleuni gwastadol.'

SIWAN

Saith mlynedd wedi'r erthygl yn *Y Faner* (1947) darlledwyd y ddrama *SIWAN* ar ddydd Gwyl Dewi 1954.

TRAFOD:
SUT Y BYDDECH CHI'N
DISGRIFIO IAITH Y
DDRAMA?

PAM YN EICH BARN CHI
Y MAE SAUNDERS LEWIS
YN DEFNYDDIO IAITH
O'R FATH?

DRAMA FYDRYDDOL: PAM?

Roedd Saunders Lewis yn un a oedd yn hoffi
rhoi pwys mawr ar draddodiad ac yn ôl R.
Gerallt Jones:

‘o bob barddoniaeth barddoniaeth
ddramatig oedd y ffurf uchaf a’r fwyaf
anrhydeddus gan y Byd Clasurol.’

Er mwyn defnyddio iaith o'r fath roedd yn rhaid sicrhau dau beth sef:

1. Bod y cymeriadau'n gymeriadau o urddas (brenhinoedd, arwyr, arweinyddion)
2. Dangos bodau dynol mewn gwewyr enaid, yn dioddef neu yn gweithredu mewn creisis.

Trwy gyfuno'r ddau beth yma mae'r iaith farddonol yn gwneud synnwyr ar ddwy lefel:

1. Mae'n adlewyrchu statws ac urddas y cymeriadau
2. Mae'r geiriau prydferth sydd wedi eu dewis yn ofalus yn llwyddo i fynegi teimladau dwys y cymeriadau yma sydd mewn creisis.

Ni fyddai modd mynegi hyn mewn iaith bob dydd yn ôl R. Gerallt Jones:

'barddoniaeth oedd iaith angerdd ac iaith dyfnder personoliaeth.'

R. Gerallt Jones, Siwan: Astudiaaeth gan R. Gerallt Jones, t. 6:

‘Cymerwyd yn ganiataol, ganrifoedd yn ôl mai barddoniaeth oedd yr unig gyfrwng posibl i ddrama. Yn theatrau agored Groeg yn nramâu Rhufain, yr unig bethau y gellid eu mynegi mewn rhyddiaith oedd y pethau hynny nad oeddynt yn gwbl berthnasol i thema ganolog y gwaith, sef sgwrs wamal werin israddol, neu ddychan, neu adroddiad ffeithiol, ail-lawr o ddigwyddiad ymhell i ffwrdd.

Barddoniaeth, yn yr un modd, oedd y cyfrwng derbyniol i ddrama yn Lloegr yn oes Elizabeth y cyntaf, ac yn Ffrainc yn yr ail ganrif ar bymtheg a’r ddeunawfed ganrif. Yr oedd y rheswm yn syml. Iaith yr hyn oedd wrthrychol, ffeithiol, draethodol, fel croniclau hanesyddol, pregethau diwinyddol, datganiadau cyfreithiol, oedd rhyddiaith, barddoniaeth oedd iaith yr enaid, iaith angerdd teimladol ysbryd dyn, iaith dyfnder ei bersonoliaeth.’

CEFNDIR Y DDRAMMA

CEFNDIR Y DDRAMA

R. Gerallt Jones:

‘Mewn gair, ni ellir astudio Siwan heb
astudio’r cefndir hanesyddol sy’n rhoi ystyr a
chyd-destun iddi.’

A.D. CARR

‘Drama am bobl ydyw. . . yn hytrach na drama am hanes Gwynedd yn y drydedd ganrif ar ddeg, ond mae gwybod am y cefndir hanesyddol yn hanfodol i’n dealltwriaeth o’r ddrama.’

A yw’r cefndir yn hanfodol yn eich barn chi?

PWY YW PWY?

Llywelyn Fawr (Llywelyn ap Iorwerth) 57 oed -
rheoli lot o diroedd gogledd Cymru

Siwan: gwraig Llywelyn (merch anghyfreithlon
brenin Lloger) 35 oed

Gwilym Brewys: 25 oed

Alis: llawforwyn i Siwan, 20 oed.

GWLEIDYDDIAETH NID CARIAD

Trefnwyd y briodas rhwng Siwan a Llywelyn
fel cytundeb gwleidyddol.

Roedd Siwan yn 14 pan symudodd hi i fyw
at Llewelyn

Cysylltiadau â Lloegr ac â Ffrainc

Ychydig bach fel *Game of Thrones*!

TEITHIO NÔL MEWN AMSER

Un o'r pethau anoddaf am y
ddrama yw'r ffaith bod yn rhaid i
ni deithio nôl mewn amser.

1230 – 1231

**OND - A yw hyn yn ein stopio
rhag**

uniaethu â'r cymeriadau?

TRASIEDI'R DDRAMA

Siwan yn cael perthynas gyda Gwilym
Brewys

Llywelyn yn torri ei galon ac yn lladd
Gwilym Brewys

Carcharu Siwan am flwyddyn

Tresiedi'r ddrama? – caiff ei datgelu yn yr
areithiau yn yr act olaf

DADANSODDI ARAITH SIWAN

Y DASG

Darllenwch y ddwy araith ac ymatebwch i'r cwestiynau isod:

1. Sut mae'r ddelwedd a gawn o Siwan/Llywelyn yn yr areithiau hyn yn wahanol i'r ddelwedd a gawn ar ddechrau'r ddrama?

2. Pa dechnegau iaith ac arddull y mae Saunders Lewis yn eu defnyddio yn y darn er mwyn pwysleisio'r newid hyn?

e.e. Sylwch ar ei ddefnydd o ddelweddau yn yr areithiau hyn. Beth yw effaith y delweddau hyn a sut mae hyn yn gwrthgyferbynnu â statws y cymeriadau?

4. Sut mae Saunders Lewis yn dangos cymeriad yn ei ddigwydd?

5. Beth sy'n drist am yr areithiau hyn?

6. Sut mae Saunders Lewis yn pwysleisio ochr ddynol Siwan a Llywelyn er gwaethaf eu statws?

Cofiwch gyfeirio at ddyfyniadau o'r areithiau i gefnogi eich barn.

SIWAN AR DDECHRAU'R DDRAMA

ALIS: 'Fuoch chi ddim erioed dan y fedwen?

SIWAN: (yn sydyn a chwerw)

Merch i frenin oeddwn i. Yn bymtheg oed

Mam i dywysog a llysgennad Aberffraw.

Rhoddais fy nghroth i wleidyddiaeth fel
pob

merch brenin.

(tud.37)

SIWAN: ... Cefais gyda'm gwaed

Egni nwydwyllt fy nhad. Rhag chwalu
'mywyd

Mi ymdeflais i waith gŵr ac i waith fy
ngŵr.

(tud.40)

CRYNHOI

TRAFOD

Er bod Siwan a Llywelyn yn gymeriadau hanesyddol ac yn siarad mewn modd barddonol a ydych chi yn gallu uniaethu â nhw?

Pam?

TRAFOD:
A YW SAUNDERS
LEWIS YN LLWYDDO
'I ROI CNAWD AR
ESGYRN SYCHION
HANES'? OS FELLY,
SUT?

TROI CYMERIAD HANESYDDOL YN FYW

Er mai hanes gwrthdaro rhwng uchelwyr ydyw, cawn fwy na hynny. Gwelwn gymeriadau dynol, gŵr a gwraig yn dinoethi eu cymeriadau o'n blaenau ar y llwyfan.

Ydy, mae hi'n heriol ac mae angen deall *ychydig* am gefndir y cymeriadau ond yn y bôn cymeriadau fel chi a fi ydyn nhw.

Act 1 – Siwan y
Gwleidydd

Act 2 – Siwan yng nghanol
creisis mawr ei bywyd

Act 3 - Wedi dod i
adnabod cymeriad Siwan
a Llywelyn sylweddoli mai
pobl fel chi a fi ydyn nhw
er gwaethaf eu statws.

DATBLYGIAD CYMERIAD SIWAN

YDYCH CHI'N CYTUNO Â R. GERALLT JONES?

‘Mewn gair, ni ellir astudio Siwan heb
astudio’r cefndir hanesyddol sy’n rhoi ystyr a
chyd-destun iddi.’

BARN HUW RICHARDS

‘Cymeriad ag iddi **nifer o elfennau amrywiol** yw Siwan, a dyna pam ei bod yn gredadwy ac yn apelio atom fel cynulleidfa’

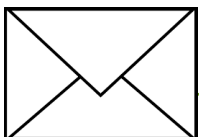
YDY SAUNDERS LEWIS YN LLWYDDO?

R. Gerallt Jones:

‘Swyddogaeth drama yw dangos i gynulleidfa fodau dynol mewn creisis, yn wynebu problem, a’u teimladau, a’u problemau yn ymgorffori mewn iaith urddasol a chredadwy gan wneud i’r gynulleidfa rannu poen â hwynt a chydymdeimlo â’u hemosiynau, a thrwy hynny ddyfod i ddeall eu hunain yn well.’

DIOLCH!

Cofiwch gysylltu os ydych chi am ofyn unrhyw gwestiynau:

h.l.sams@abertawe.ac.uk

cymraegabertawe

@CymraegAbertawe